

**СПЕЦИФИЧНИ ОСОБЕНОСТИ НА КОНФЛИКТИТЕ ПРИ ОПАЗВАНЕ
НА КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОТО НАСЛЕДСТВО НА ОБЩИНА ВАРНА**

Иванка Банкова

Въведение

Културно-историческият и естетическият потенциал на община Варна включва агломерация от разнообразни ценности. Богатата историческа стратификация, стиловият и религиозният плурализъм на средата са свидетелство за принадлежност към европейските културно-исторически ценности. Днес повече от всякога Варна е интегрирана в културно-историческото пространство на Европа.

Същевременно динамичните промени, свързани с процесите на урбанизация, нанасят значителни щети върху обектите на културно-историческото наследство на Варна. Динамичните промени и усвояването на нови територии са в резултат на хаотичното дисперсно развитие през последните години. Мащабното унифицирано застрояване на крайградските зони и подмяната на амортизираните инфраструктурни обекти от централните градски части водят до постепенна загуба на традиционния облик и характер на града, като нарушават микроклиматичните, функционалните, санитарно-хигиенните характеристики на жизнената среда, влошава се качеството на живота и се намалява принадлежната стойност на градската среда като цяло. Това създава условия за възникване на конфликтни ситуации при опазване на културно-историческото наследство на община Варна.

Предмет на анализ и оценка в предлагания доклад са специфичните особености на конфликтите при опазването и защитата на културно-историческото наследство (КИН) на община Варна.

Защитава се позицията, че чрез гъвкаво управление и стабилна нормативна база местната власт може да управлява конфликтите, възникващи при опазване и защита на системата на културно-историческото наследство. Изграждането на режими на охрана и социализация на паметниците на културата ще изиграе позитивна роля за обогатяване на образа на града. Основната цел е да се преодолее „локалното“, „точково“ приемане на обектите и да се осмисли наследството като система, цялостно проникваща в организма на града.

От тази гледна точка в доклада са поставени за разрешаване следните задачи:

- Да се анализират специфичните особености на конфликтните ситуации при опазване на културно-историческото наследство на Варна.

Object of analysis in the present paper are the potentialities of local authorities to manage conflicts, which arise by the preservation of cultural and historical heritage of the municipality of Varna. Simultaneously the dynamic changes connected to the processes of urbanization cause significant damages on the objects of cultural and historical heritage of Varna. The large scale chaotic overbuilding of the suburban areas and the replacement of amortized infrastructure objects in central urban areas lead to gradual loss of traditional appearance and character of the city, disrupting the traditional characteristics of the living environment and affecting the quality of life. This creates conditions for rising of conflicts by the conservation of cultural and historical heritage of the municipality of Varna.

- Да се направи преглед на актуалното състояние на археологическото наследство на Варна.
- Да се предложат възможности за преодоляване на конфликтните моменти при опазване и защита на системата на културно-историческото наследство.

1. Специфични особености на конфликтните ситуации при опазване на културно-историческото наследство на Варна

Основен конфликт, който невинаги е ясно изразен в публичното пространство, са мащабните строителни дейности по крайбрежието. Населеността, жизненото равнище, броят и сложността на строителните проекти ежегодно нарастват. Същевременно градоустройствените структури – улици, площадни и вътрешноквартални пространства на обектите на културно-историческото наследство, са оразмерени за ниски скорости на движение на малобройни транспортни средства, за спокойния и тих живот на гражданите и гостите на курортния град от миналия век. Високите и сложни съвременни сгради, които заменят старите дву- триетажни постройките, значително променят характеристиките на средата и я отдалечават от автентичния ѝ облик – обект на опазване.

В резултат от институционалната несъгла-

суваност при приемане и прилагане на нормативни актове (Специфичните правила и нормативи за устройство и застрояване на Варна) в непосредствена близост до Римските терми се изграждат 6–7-етажни сгради, които задушават паметника, възпрепятстват нормалното му експониране и опазване, пренаселват територията, демонстрират двоен стандарт, като създават конфликт на интереси между собственици, предприемачи, обитатели и гости на града.

От момента на разкриване и излагане археологическото наследство започва да се руши. Скоростта на рушене зависи от характеристиките на материалите, степента на излагане, характеристиките на ситуация възниква и при забавена реакция при предприемане на необходимите мерки за опазването и преодоляването на процесите на физическа деградация на археологическото наследство.

От нарасналия автомобилен трафик и съпътстващите го разрушителни динамични товари, замърсяването на атмосферата с вредни емисии, вибрациите и шума, недостига от места за паркиране също се създава конфликт на интереси – от една страна, хората, забързани в ежедневните си дела и отговорности, не се замислят за ефектите върху паметниците на културата, които, освен разрушителните процеси по фасадите на сградите, се „задушават” от автомобилния поток и паркирали превозни средства.

Всяка археологическа дейност носи полза на обществото, тъй като разкрива произхода и природата на човека. Обществото се интересува от тези проблеми и този интерес трябва да бъде подхранван и разширяван. Общество, което осъзнава стойността на археологическото си наследство, е в по-малка степен склонно да разрушава и поврежда. То е също така готово да отдели сили и средства за изследване, съхраняване и възраждане на наследството си.

Наличието на битови отпадъци в границите на археологическите обекти, липсата на указателни и информационни табели, на оформени алеи за оглед, на туристическа инфраструктура, на посещения и интерес от различни възрастови групи учаци се е демонстрация на загубен интерес, безотговорност и безотговорност към опазването на културно-историческото наследство към настоящия момент.

За да може да оцени археологическото наследство, широката публика трябва да има достъп до археологическите паметници, което налага работа по социализирането и експонирането им. Заедно с правото на достъп на обществото до миналото му чрез археологическото наследство, при определени обстоятелства този достъп се налага да бъде ограничен заради нуждите на опазването и съхраняването на паметниците на културата.

Липсата на археологически кадастър е основна пречка за системен мониторинг на наследството на Варна. Ако са известни точните нивелети на разкрити улици, канали, крепостни стени, може да се прогнозира находки още преди да започнат изкопните работи за новото строителство. Систематизираната и подредена информация за археологическото ни наследство би позволила бърза, моментна диагноза и адекватни мерки за опазване, както и лесна обработка с научноизследователска цел, което би помогнало да се избегнат множество конфликти.

Проблемите с финансирането са резултат от проблеми, свързани с опознаването, изучаването, популяризирането, експонирането и цялостното управление на културно-историческото наследство.

Нелегалните разкопки и трафик на предмети и елементи на археологическото наследство са сериозен проблем при опазването и съхраняването му.

Системните драгажни работи в **акваторията на Варненското езеро** са направили невъзможно експонирането на накопните селища, защото са унищожили безвъзвратно находките. Опазени са само археологически находки, които са на брега и не са напълно разкрити. Необходимо е точно идентифициране на границите на паметниците върху археологически кадастър, за да се наложат коректно необходимите граници на режимите на опазване. Предстоящите сериозни строителни намеси по северния и южния бряг на езерото и на острова налагат защита на тези територии, богати на археологически находки, преобладаващата част от които не са разкрити и проучени.

2. Актуално състояние на археологическото наследство на Варна

Археологическото наследство включва структури, конструкции, архитектурни ансамбли, защитени местности, движими паметници от друг характер, както и тяхната среда, независимо дали са разположени под земята или под вода.

На територията на архитектурния и археологически резерват Одесос – Варна, се намират най-големите на Балканския полуостров Римски терми от края на II сл.Хр. – паметник от национално значение; Епископската раннохристиянска базилика на ул. „Хан Крум” – паметник от местно значение; т.нар. Малки терми, датиращи от края на XIII в. сл.Хр.– паметник от местно значение; останките от гръцката, елинистиянско-римската, късноантичната крепостни стени, останки от улици, канали, обществени сгради.

Резултат от драматичното 2550-годишно съществуване на града е културен пласт, който на места достига дълбочина 8 метра от сегашното ниво на уличната настилка. Дълбокият културен слой затруднява пълноценните археологически проучва-

ния. Въпреки стабилната юридическа защита решенията за опазване и защита на резервата са забравени. През последните 15 години на територията на античния Одесос се развихри нова и трудно контролируема предприемаческа дейност. Скъпите терени и стремежът към бърза и максимална печалба водят до проектиране на горната граница на допустимия за зоната режим на застрояване и до използването на „вратички“ за постигане на високи показатели за плътност и Кинт. Неписано правило за строителните фирми е да се копае плитко, бързо, в петък и да се залива подложен бетон рано сутрин в събота. Ако сме в състояние да приемем това явление като акт на своеобразна трайна консервация, то трудно бихме се съгласили с новия архитектурен мащаб, наложен от шест-седеметажни сгради, които задушават и без това пренаселената и преситена зона. Характерната неправилна геометрия на кварталите, тесните улици и преди всичко цялостният характер и излъчване на резервата изискват по-смирена, деликатна и съподчинена на опазваната среда съвременна архитектура.

Съвременните намеси в резервата са в резултат от процедирането на локални ПУПове, с формални работни устройствени планове, без задълбочени изследвания и без оценка за приноса на новия обект в цялостното възприятие на комплексната наситена с различни културни пластове среда. Тези локални, единични намеси са изключително вредни. В глобален план те компрометират средата, демонстрират неспособността на обществото на днешните варненци да опазят самобитното и неповторимо богатство на града, намаляват принадлежната стойност на стария град и на Варна като цяло.

На фона от недообмислени предприемачески бетонови творения, надвиснали над руината, термите са по-скоро като един вътрешноквартален двор с руина, затисната от улици и жилищни сгради, който двор обслужва нуждите от слънце, въздух и простор само на обитателите на квартала. Подобна е съдбата на Епископската ранно-християнска базилика на ул. „Хан Крум“; на т.нар. Малки терми; на останките от гръцката, елинистическо-римската, късноантичната крепостни стени в „Дупката“ на бул. „Княз Борис I“ и др.

От гледна точка на предприемач или собственик на имот на територията на резервата строителството в един-единствен имот е незначително и не влияе на цялото. Днес, след 15–20-годишни локални, „минималистични“ и незначителни намеси, сме свидетели на претрупани с автомобили улици на резервата, надвиснали средноетажни съвременни сгради и невъзможен за туристически автобуси достъп до историческата част на града, невъзможен прочит на малкото останали паметници, обвити с реклами, стари кабели и табели, обречени в голямата си част на доизживяване и саморазруха.

Липсва подробен консервационен план за резервата с цялостно решени силуети по всички улици и указани зони, правила и степен на намеса. Необходимо е извеждане на система от устойчиви ценности които да бъдат водещи при вземането на решения за консервационно-реставрационни работи, за подмяна на остарял сграден фонд с нов, за префасадиране и цялостно експониране на резервата. Само така можем да гарантираме достойно представяне на варненската кандидатура през 2013 г. за културна столица.

Римските терми. Наблюдават се изветрели разтвори и тухли, достигнали до състояние на разпрашване. Сезонно обрастване с растителност. Петна от мъхове и лишеи по оригиналната и реставрирана тухлена зидария в зони, където трайно се задържа влага. Не липсват следи от вандалски прояви на посетители – разрушен хипокауст в зала три, графити. Качеството на средата, в която се намира паметника се влошава. Все по-труден е автомобилния и автобусен достъп до римските терми в резултат на ежедневните задръствания дори през зимния сезон. Рамкиращата паметника застройка от дву-триетажни сгради се заменя от нови пет, шест и седем етажни жилищни кооперации. Зоната се пресища и претоварва от обитатели, автомобилен трафик, паркирали автомобили и създава сериозни трудности за експонирането на обекта. Не е реализирано замисленото преди години засвояване на западната галерия и пригаждането £ за сценични и изложбени прояви, както и реализирането на консервационно-реставрационните работи по средновековната църква „Св. Георги“, което би направило възможно експонирането £.

Малките терми. Растителни видове – треви, цветя, храсти и малки дървесни видове застрашават сериозно целостта на археологическите структури. Към обрастването с растителност се добавят и битовите отпадъци, които замърсяват обекта.

Няма изграден удобен подход за туристи. Липсват обяснителни табели, указан маршрут за обход на комплекса. Обектът не е социализиран съобразно изискванията за съвременен културен туризъм.

Раннохристиянска базилика на ул. „Хан Крум“. Физическото състояние на руината е добро, като изключим битовите отпадъци, които за съжаление, неизменно присъстват. Забавянето на проектирането и изпълнението на защитната сграда прави невъзможно експонирането на фигуралните и полихромни мозайки, които биха изявили в най-голяма степен художествената и експозиционната си стойност в естествената си среда. Археологическият изкоп е заобиколен от нови, но неугледни сгради. Средата е неприятна и е необходимо да се демонтират грозните ламаринени огради, да се предпришат мерки за облагородяването £, за да се превърне в атрактивен туристически обект.

Аладжа манастир. Физическото състояние на уникалния скален манастир от 13–14 век не е добро. Варовиковата субстанция на скалата се разпрасква и налага необходимост от спешно лечение и оздравяване на каменния масив. Необходимо е мащабно укрепване на катакомбите в долния етаж. Стенописите в параклиса са овлажнени и подкожухени. Скалният манастир е разположен на територията на природен резерват. Средата е изключително благоприятна и за пълноценното социализиране и експониране на паметника е необходимо да се изградят рампи за хора с увреждания.

Базилика Джанавар тепе, кв. Аспарухово. Влашаване на физическото състояние под въздействието на атмосферните влияния. Наблюдават се изветрели разтвори и тухли. Природната среда е великолепна рамка за експониране на обекта. Има асфалтов път и паркинг. Липсва туристическа инфраструктура: павилион за рекламни материали, подробни обяснителни табели, тоалетни, пътеки за обхождане на паметника, защитна ограда. Необходимо е да се помисли за облагородяване на жилищната среда (частта от кв. Аспарухово), през която се преминава на път за паметника.

Крепостната стена на Одесос. Фрагменти от гръцка и римска крепостни стени – деклариран паметник на културата от местно значение, ул. „Княз Борис“. Наложително е извършването на реставрационни работи по фрагмент от гръцката крепостна стена и почистване на квадратите от реставрираната римска стена в участъка на паркинга.

За да се избегне зараждащия се конфликт, е необходимо изработването на проект за интегриране и експониране на паметника в комплекса на новия обществен обект, тъй като сериозна тревога предизвиква предприемаческата амбиция на новия собственик на т.нар. „Дупка“ Стремежът и натискът за процедиране на ПУП – РУП, който да регламентира 30 метра висока нова застрройка е недопустимо. Очевидно собственикът не познава възможностите за намеса в средата на архитектурно-археологическия резерват Одесос – Варна. За застрояването на обекта са необходими висок професионализъм и изключително деликатна архитектура, съподчинени на средата на груповия паметник по бул. Княз Борис I и резервата.

Средновековен манастир в м. „Караач-теке“. Паметник на културата от местно значение. Природната среда е прекрасна и създава условия за пълноценно експониране не само на паметника, а и на град Варна, езерото и част от морския залив. В момента обектът е трудно достъпен, няма асфалтиран път, приемна сграда, туристическа инфраструктура.

На територията на града извън обхвата на „архитектурния и археологически резерват Одесос – Варна“ и в близките околности са регистрирани

общо 112 археологически паметника. С възможност за социализация са 7 паметника. Останалите 105 паметника са без намеса и възможност за социализация към момента. Голяма част от тях са регистрирани, но не са проучени.

3. Възможности за преодоляване на конфликтните моменти при опазване и защита на системата на културно-историческото наследство

Развитието на системата днес изисква територията да бъде замислена като цялостен културно-туристически „пакет“ от културна, туристическа, информационна и транспортна инфраструктури, съответно допълнени с привлекателни вторични дейности. Да се подобрят условията за ползване на разработени туристически маршрути на база културно-историческите, археологически и природни ресурси.

Подобряването на инфраструктурата до и около туристически обекти, забележителности, защитени територии и др. ще ги направи по-атрактивни и ще даде възможност за тяхното социализиране и експониране.

Добре би било да се отредят места в градската и прилежаща извънградска среда, подходящи за развиване на културен, познавателен, спортен, балнеоложки, ловен, еко, промишлен, религиозен и други видове туризъм. Изследването на характерни градски пейзажи и визуални оси ще даде възможност за атрактивно експониране на градската среда по основните туристически маршрути.

Необходима е връзка между „култура“ и „туризъм“ за осигуряване на целеви фондове от туризма към опазването на неговия културен ресурс.

Социалната инфраструктура стимулира процеса на децентрализация на системата на социална инфраструктура. Компактният град е съсредоточил представителните административно-управленчески, политически, културни, финансово-търговски и развлекателни функции от национално, регионално и общоградско значение. Преобладаващата част от представителните градски институции ползват и ще ползват за своите нужди сгради – паметници на архитектурата. Разсредоточаването на системата на социалната инфраструктура ще облекчи процеса на непрекъснато търсене и усвояване на нови площи и обеми в обхвата на територията на компактният град. Процесът на децентрализация е позитивен по отношение опазване на КИН в макро- и микросредата. Необходимо е изграждането на туристическа социална инфраструктура чрез система от комплексни и специализирани културно-исторически информационни центрове. В качеството си на образователен център Варна е в състояние да развие познавателен туризъм, свързан със: специализирани пътувания с образо-

вателна цел – конгреси, професионални пленери, конкурси, work shop, изложения и др. Този вид туризъм е сериозен консуматор на културно-историческото ни наследство.

Екологични условия. Варна е добре озеленена, но за съжаление тази констатация не се отнася за територията на компактният град, наситен с обекти на културно-историческото ни наследство. Да се заложат параметри за озеленени площи за регулиране на микроклимата, саниране, хигиенизиране и рекреация на туристически активната зона на града.

Необходимо е да се изследва шумовото замърсяване на средата на компактният град и да се определят устройствени мерки за ограничаването му. Препоръчва се освобождаване на резервата от транзитните пътничопотоци и максимално ограничаване на автомобилното движение и паркиране в него (въвеждане на „синя зона“).

Наложително е изследване на замърсяването на въздуха, което в съчетание с високата влажност ускорява процеса на физическа деградация на археологическото и архитектурното наследство. Необходими са препоръки и мерки за опазване на природата, ландшафта, водните басейни като елементи на културния пейзаж и среда за развитие на природен и културен туризъм.

Силно индустриализираните северен бряг на Варненското езеро, островът, производствените територии по ул. „Девня“ са сериозен екологически замърсител на резервата и града. Раздробяването на собствеността и реструктурирането на предприятията са предпоставка за ново отношение към тези територии. Наложително е предприемане на мерки за подобряване качеството на почвите и преизползване на старите промишлени територии за други общественополлезни дейности. С инструментите на Общия устройствен план на община Варна този процес може да се ускори. Необходимо е да се оценят мероприятия за възстановяване на ландшафта, засегнат от добив на инертни материали, производствени или строителни мероприятия.

Демографска характеристика и развитие. Уникалната природо-географска среда, самобитното културно-историческо наследство са били и продължават да бъдат част от основните фактори, определящи демографското развитие на града.

Преобладаващата част от населението на Варна обитава компактният град. В него са концентрирани и значимите елементи от всички функционални системи на града. Това пренасищане на компактният град влошава качеството на жизнената среда и сериозно възпрепятства опазването на културното наследство. Огромният контингент от временно пребиваващи (ученици, студенти, туристи, почиващи във Варна и курортните комплекси, ежедневни трудови мигранти, чужденци) се явява основен

консуматор на средата на компактният град и допълнително утежнява състоянието ѝ. Добре би било да се проучат и избегнат устройствените проблеми в централните градски части, предизвикани от натоваарване с допълнителна демографска маса, предизвикана от концентрацията на работни места от непроизводствената сфера.

Коммуникационно-транспортна инфраструктура. Задълбочен анализ заслужава Транспортния комплекс жп гара, пристанище, митница. В резултат на реструктурирането на стопанския живот през последното десетилетие, в качеството си на мощен градообразуващ фактор, комплексът предизвика построяването на множество сгради на банки, логистични и търговски фирми, хотели. Изпитана добра традиция в почти всички пристанищни европейски градове е реструктурирането на старите пристанища и изнасянето на основната им стопанска дейност в спокойни зони.

Повечето от улиците в т. нар. „гръцка махала“ са от периода на Възраждането. Те са с ниска проходимост и оформят характерни триъгълни вътрешноквартални пространства. Преминаването през Компактният град на значителен брой автомобили и паркирането им е основен проблем за опазването на културно-историческото ни наследство. Добре би било:

- максимално освобождаване на историческото ядро от транспортен натиск;
- обвързване на обектите на културно-историческото ни наследство с националните и европейските културни коридори;
- подобряване на пътните връзки с туристически потенциал;
- да се стимулира изграждане на система от велоалеи и велогардероби, като алтернатива на автомобилното движение на сравнително къси градски разстояния;
- необходимост от мерки за прочистване на съществуващите улици и паркинги от изоставени и зле стопанисвани автомобили;
- да се предложат територии, на които да се обособят изгледни площадки с възможност за удобно паркиране; условия за наблюдение; снимане; осигуряване на услуги, съпътстващи кратък туристически престой;
- да се определят територии, за подземни и надземни паркинги за гражданите и гостите на Варна, в близък контакт с археологическия резерват.

Техническа инфраструктура. Дисперсната структура на града е обективен факт, който налага система от спешни мерки, осигуряващи инфраструктурно обслужване и пълноценно участие на предградията в икономическия и обществен живот. Ясният прочит на системата от инфраструктурни елементи на жизнената среда е фактор, влияещ на

„културният пейзаж” и гарант за качествено експониране на урбанизираната територия и прилежащата ѝ природна рамка.

Би могло да се използва подземното пространство като потенциал за ограничаване на надземното строителството в очертаванията на резервата и компактният град.

Наложително е провеждането на инфраструктурни проходими ревизионни канали и поетапно ликвидиране на столетната плетеница от амортизирани мрежи, която налага ежедневни разкопавания на територията на компактният град. Проектирането и провеждането им в очертаванията на резервата да се съгласува с експерти археолози поради вероятността от разкриване на ценни археологически находки.

Мерките относно провеждане на инфраструктурни и рекламни съоръжения на територии с охранителен режим да се заложат в специфичните правила и нормативи за устройство и застрояване.

Съгласно действащата нормативна база режимите са основен инструмент на териториалното управление с цел интегрирано опазване на културно-историческия ресурс на територията. Същността им е съвкупност от правила, норми, предписания, които се прилагат в определен териториален обхват с цел опазване параметрите на обекта на културно-историческото наследство и неговата среда. Режимите за опазване на територии на културно-историческото наследство получават валидност по реда на ЗПКМ и се отнасят за определените обособени териториални единици, съдържащи културно-исторически потенциал.

Към режимите се предлагат и съответни планове за управление на териториите. Те включват легитимните към момента устройствени планове със специфични правила и нормативи. За някои територии се предлага приложението на нови специфични планове за „опазване“. Целта е едновременно с функционалните и площни параметри да се дефинират социалните и естетическите особености на територията в бъдеще, като едновременно с опазването на ценните особености на териториите се извършват социални и естетически устройствени промени.

Предвиденото в ЗУТ съвместяване на различни компетенции и интереси и координацията им водят до производството на съвкупност от защитни механизми, мерки за физическа консервация и поддръжка както на материалната среда на паметниците на културата, така и на самите тях. Предвижданията на одобрени устройствени схеми за опазване на обектите на КИИ са основа за изработване на по-подробни и детайлни програми за градска реставрация и възобновяване, програми за местно развитие и градско планиране, като се дава приоритет на реставрацията и обновлението на старите квартали.

Заклучение

Постигането на съвременен тип управление на културно-историческото наследство изисква съобразяване както със световния опит в тази област, така и с българските традиции, което може да гарантира равновесието между опазване и използване на този уникален ресурс.

За тази цел територията трябва да бъде третирана като единен обект на управление, осъществявано от единен субект на управление със законово делегирани права, за да обхване всички аспекти на неговото устойчиво развитие. Местните общности, чрез органите на самоуправление, като ангажират цялата общественост, са реален субект на опазването.

Наложителна е разумна децентрализация на правомощията: В закона за паметниците на културата е определено задължение на общинските съвети и кметове да „осъществяват по места ръководство и надзор по издирване, изучаване, опазване и популяризиране на паметниците на културата със специализирани структури в общинската администрация и чрез държавните музеи”. Актуалното състояние на системата на КИИ към момента говори, че горните задължения не се прилагат на практика.

С активното участие на общината е възможно да се упражнява:

- местен контрол, надзор и инвестиционна дейност за опазване на културното наследство на територията като единна система;
 - участие в проекти и програми за опазване и популяризиране;
 - административно управление и координация на всички дейности по опазване и използване на териториите;
 - предложения и контрол при стопанисване на общинските фондове в тази част;
 - поддържане и развитие на научно-информационен център с електронна база данни предвид бъдеща връзка с Европейската информационна мрежа на наследството;
 - постоянен мониторинг върху националните исторически паметници на културата (НИПК);
 - партньорство и диалог с МК, НИПК, музеите и др. институции по опазването; със собственици и ползватели; с граждански организации и др.; партньорство с европейски и международни организации по опазване на културното наследство.
- Нереализираната актуализация на списъците с архитектурно-строителни паметници за период от почти две десетилетия показва невъзможността на НИПК да „покрие” цялата територия на страната с текущ контрол, наред с ежедневните си тясно специализирани отговорности и специфични задължения.

Вероятно все повече ще се налага убежде-

нието за необходимост от деконцентрация на структури на държавата, които да притежават правомощия за оперативни решения по места. Локалното ниво на управление е пряко свързано с усъвършенстване на нормативната база за опазване на културното наследство. Амбицията Варна да кандидатства за културна столица налага спешни мерки на местната администрация в тази посока.

Литература

1. Конституция на Република България, приета от Великото народно събрание през 1991.
2. Закон за паметниците на културата и музеите – обн. ДВ, бр. 29 от 11.04.1969 г., посл. изм. бр. 30 от 11.04.2006 г., в сила от 12.07.2006.
3. Закон за защитените територии – обн. ДВ, бр. 133 от 11.11.1998 г., посл. изм. и доп. бр. 40 от 18.05.2007.
4. Закон за устройство на територията – обн. ДВ,

бр. 1 от 02.01.2001 г., в сила от 31.03.2001 г., посл. изм. бр. 69, от 05.08.2008.

5. **Рибов, М. и кол.** Туризмът в ерата на развлекателната индустрия. София, Тракия-М, 2008.
6. **Сачев, Е.** Основи на социокommunikativния мениджмънт на културно-историческото наследство. София, ИК „ПЕТЕКСТОН“. 2004.
7. **Станкова, М.** Алтернативен туризъм. Организационни принципи и управленчески практики. Благоевград. УИ „Н. Рилски“. 2006.
8. Източна България. Маршрути на културния туризъм. Пътеводител. 2004.
9. Официален сайт на община Варна: <http://www.varna.bg>

Адрес за контакти

Иванка Банкова, докторант, хон. асистент
ВСУ „Черноризец Храбър“
e-mail: bankova_i@abv.bg